

23.2.2018

Kansanvallan peruskorjaus

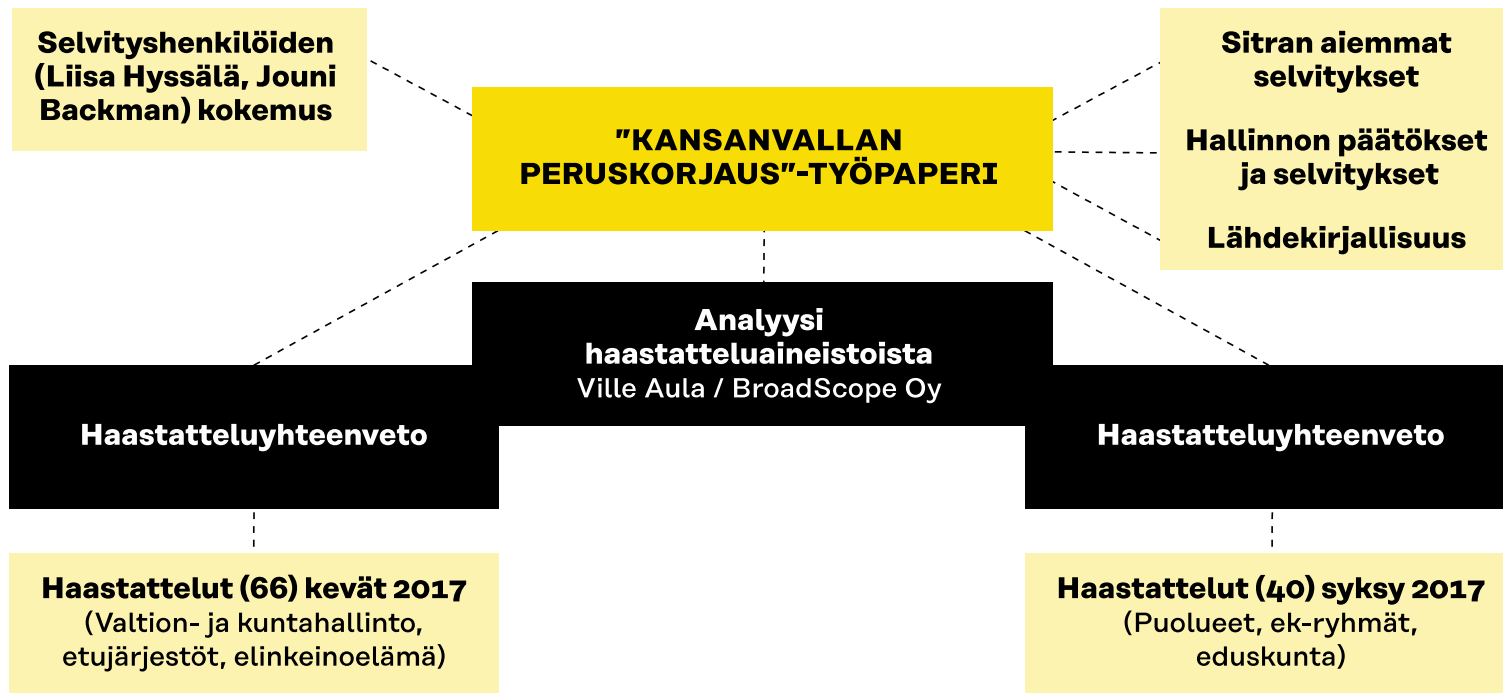

”Kansalaiset ovat keskeisiä toimijoita yhteiskunnallisessa uudistumisessa ja uudistusten onnistumisessa. Kansalaislähtöisen uudistumisen kannalta on olennaista se, millaiseen osallisuuteen, aktiivisuuteen ja yhteiseen kehittämiseen yhteiskunnalliset rakenteet ja toimintatavat kannustavat.”

Sitran Uudistumiskyky-teeman strateginen painopiste

”Kansanvallan peruskorjaus” – työpaperin synty

”On uudesta luotava maa” Kansanvallan peruskorjaus

Liisa Hyssälä, Jouni Backman

**”Se on ihan hyvä malli.
Pahus vieköön, kun me
ei eletä siinä
maailmassa enää.”**

Kansalaisyhteiskunta

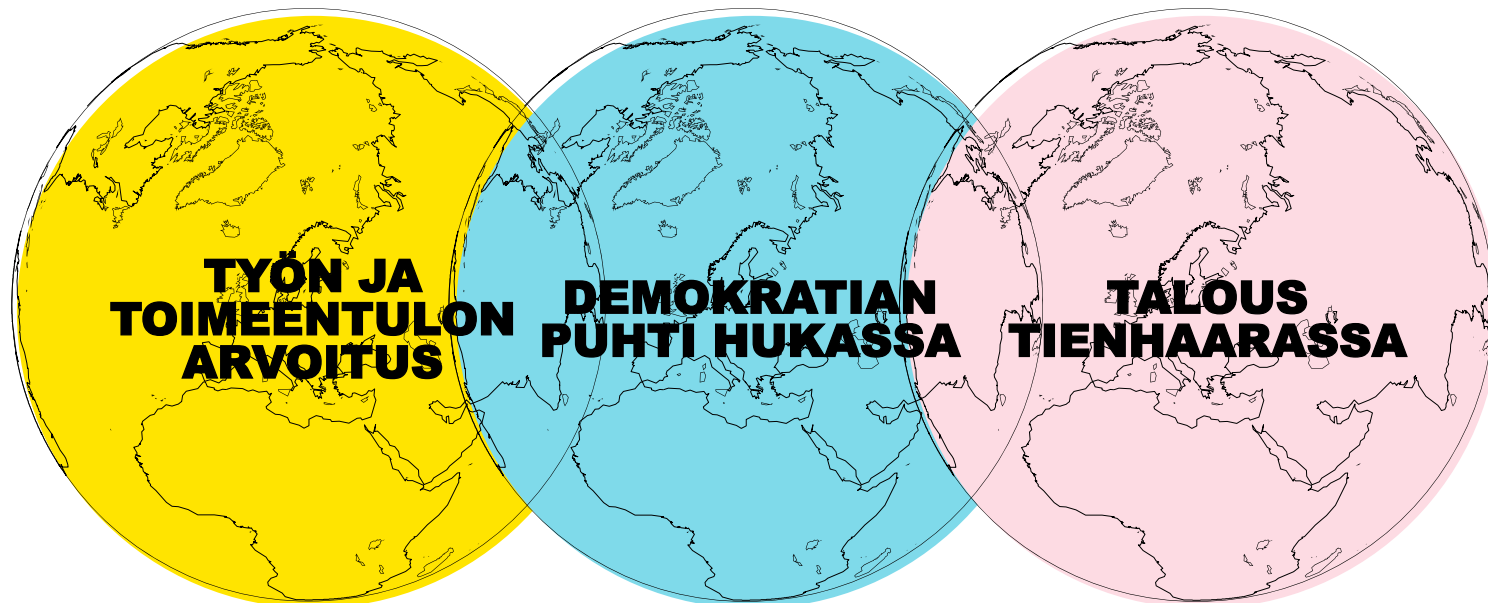
Uudet alustat ja toimintatavat

*Uusi
haastaa
vanhan!*

*Luottamus-
pula
heikentää
legitimiteettiä!*

**Julkiset
instituutiot**
Vanhat rakenteet
ja toimintatavat

MEGATRENDIT 2017

Systeminen muutos

Vanha malli

Instituutiot toimivat
Ihmisten hyväksi.

Nykyinen jännite

Vaikutusvalta siirtynyt ihmisille.
Vallitsevat instituutiot
kyseenalaistetaan.

Uusi malli

Instituutiot toimivat ilman
siiloja ihmisten kanssa.

Lähde: Trust Barometer (2017). Edelman (mukaillen)

Kansanvallasta sanottua

”Alkaa kuulua helinää koneesta joka puolelta.”

”Me missataan iso voimavara, jos me ei aidosti anneta ihmisten osallistua ja vaikuttaa.”

” Jos tää järjestelmä ei heitä tyydytä, niin sit se ohitetaan se järjestelmä jollain tapaa.”

”Poliittinen vallankäyttö on kyvykkyyttä muodostaa maalle kansallista strategiaa.”

”Hätä on meillä aika suuri tästä visioitten puutteesta. Ja millaista Suomea me oikein ollaan rakentamassa?”

”Mä toivon, että politiikka ottais takaisin sen, että olisi faktaa, tutkittua tietoa, kovaa dataa ja dialogia yli puoluerajojen.”

” Selkeä johtajuus, vastuu ja valta on monelta osin kadonnu.”

”Ihmiset on ihan kyllästyneitä tähän kahinaan, et se jotenkin jää junnaamaan paikallaan semmonen loputon pyörittely vaan.”

”Meillä pienet asiat on jatkuvasti kiireellisiä, isot asiat ei oo koskaan kiireellisiä tai ne ei oo tarpeeks tärkeitä.”

Kansanvalta

Nykytila:

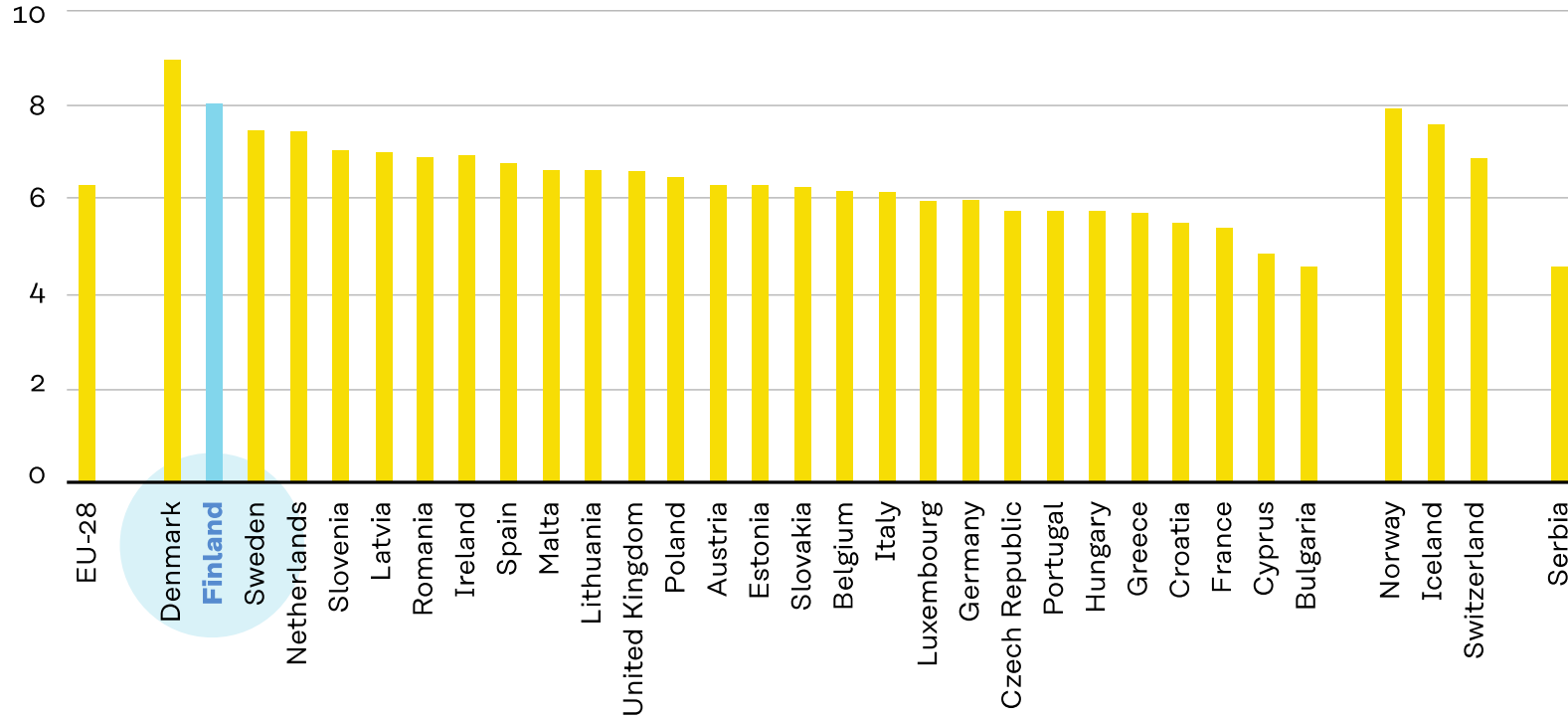
Edustuksellinen demokratia on näköalaton. Luottamus heikkenee. Osallisuus vähenee ja erot kasvavat. Vastakkainasettelu lisääntyy. Vaalit keskeisin keino. Kansalaisyhteiskunnan uudet tavat haastavat edustuksellisen demokratian.

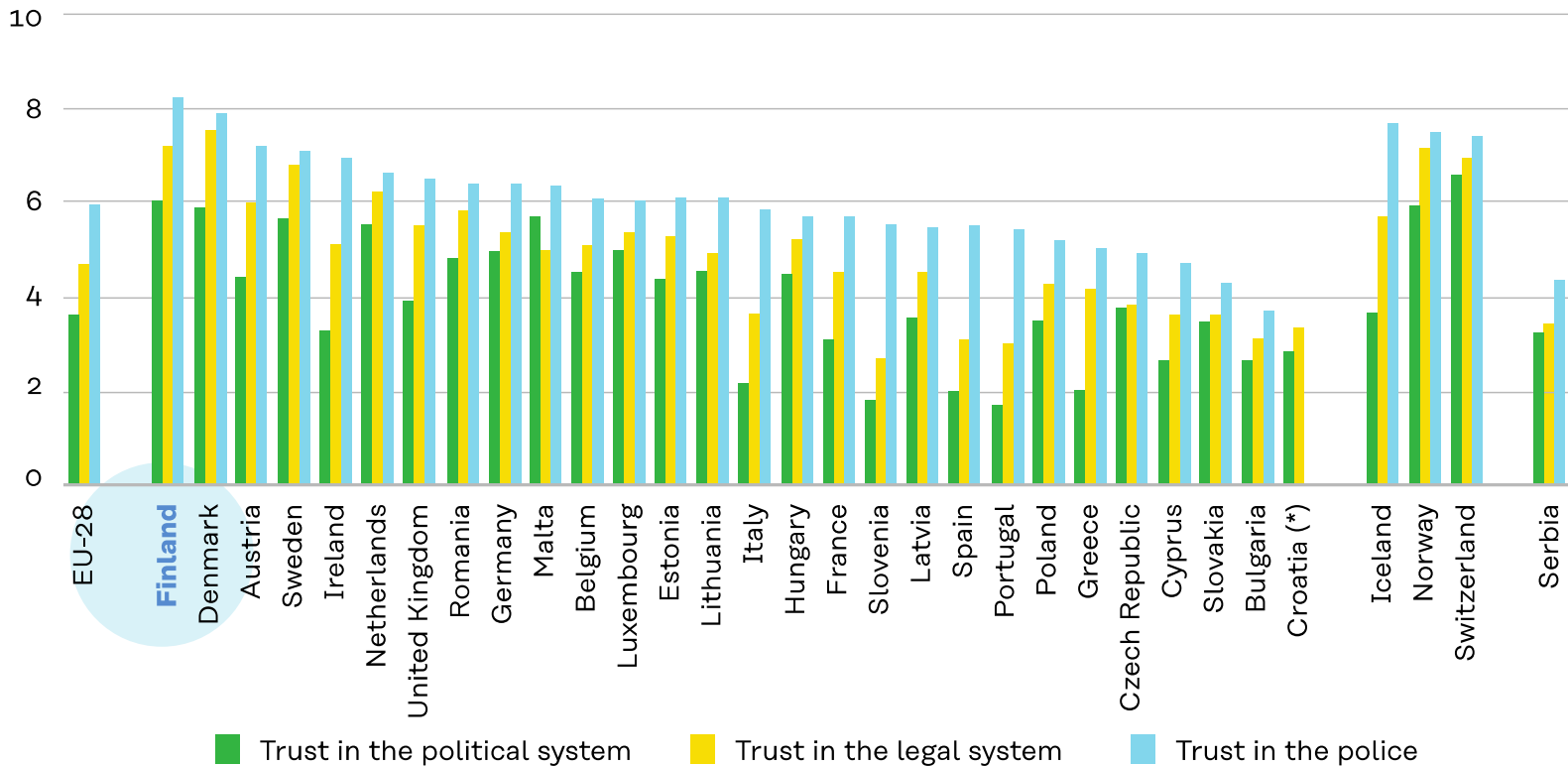
Tavoitetila:

Demokratia tarjoaa paljon vaihtoehtoisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja. Yhteistyö, yhteisöllisyys ja luottamus vahvistuvat. Tulevaisuuden tavoitetila kirkastuu.

Keskinäinen luottamus 2013

Luottamus instituutioihin 2013

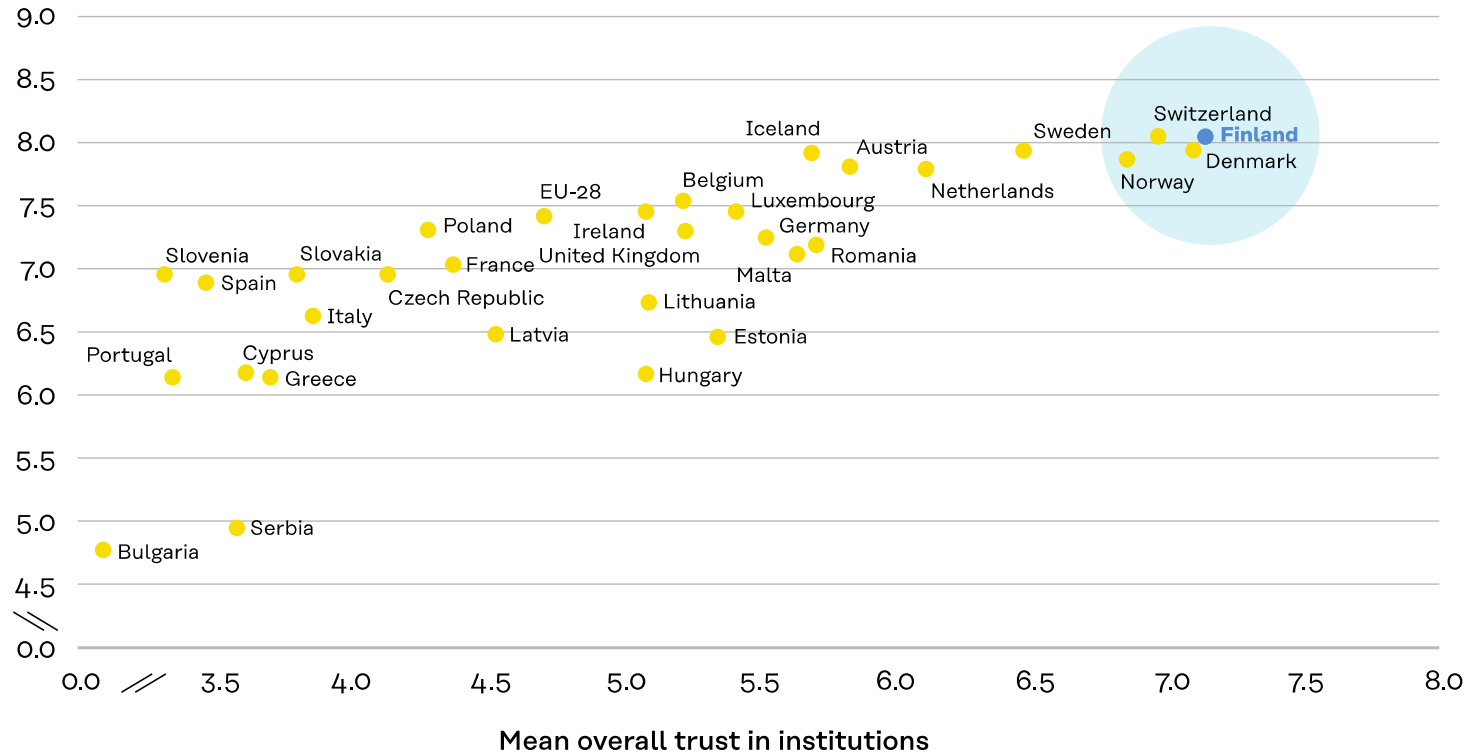
(*) No data on trust in the police

Lähde: Eurostat 18.5.2015

SITRA

Luottamus instituutioihin / oma hyvinvointi 2013

EU 28

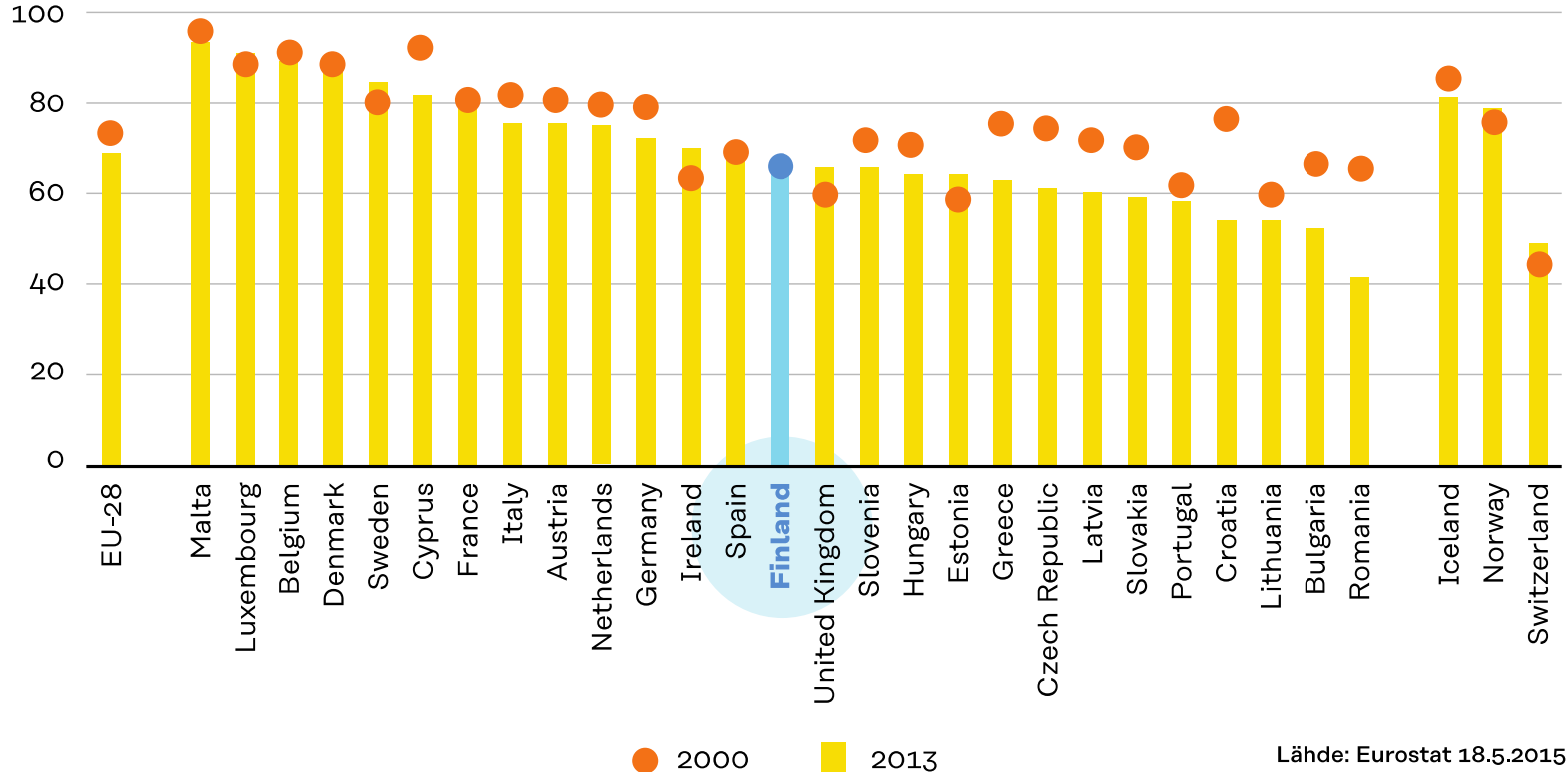

(*) Overall trust in institutions is the average of the three institutions (political system, legal system, police)

Lähde: Eurostat 18.5.2015

SITRA

Äänestysaktiivisuus parlamenttivaaleissa 2000 / 2013

Lähde: Eurostat 18.5.2015

Kansanvalta: Toimenpiteet

1. Demokraattisen järjestelmän toimijat ylläpitävät prosessia, jossa käytävien keskusteluiden tuloksena muotoutuu pidemmän aikavälin näkemys suomalaisesta yhteiskunnasta ja demokratiasta. Kansalaisille tarjotaan tässä prosessissa aktiivisen toimijan rooli.
2. Välittömän vaikuttamisen keinoja ja kanavia kehitetään ja kokeillaan ennakkoluulottomasti. Demokraattisen osallisuuden toimintatapoja kehitetään tarjoamalla kansalaisille uusia tapoja ja mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa itseään, läheisiään ja koko yhteiskuntaa koskeviin asioihin.
3. Käynnistetään eri tarpeet ja mahdollisuudet huomioiva vaalien laaja kokonaisvaltainen tuotekehitys (mm. vaalitapa, äänestäminen, edustuksellisuus).
4. Vaalirahoitusta uudistetaan mahdollistamaan eri väestöryhmistä tulevien henkilöiden ehdokkuus mm. asettamalla kampanjointikustannuksille kaikkia ehdokkaita ja puolueita koskeva maksimirajoite.

Päätöksenteon puitteista sanottua

”Me ollaan niin kiinni tässä arjessa.”

”Mä en vaan luota siihen kokonaisuuden toimivuuteen.”

”Tää logiikka menee sillä tavalla, että me puhutaan isoista asioista ja me ratkotaan niitä tavattoman pienillä työkaluilla.”

”Kuka tässä kerkii enää mitään ajatella, että hyvä, kun aivot pysyy perässä. Tää on mun mielestä sellasta jatkuvaa reagointia kaikkeen mahdolliseen.”

”Hirvittävästi ahdistaa se, että ympäröivä rakenne ei muutu siinä vauhdissa. Mä oon verrannu sitä siihen, että oot moottoritiellä ajamassa, ja siellä ois 120:n rajoitus, ja semmonen tunne, että pitäis ajaa vielä pikkusen yli... Ni valtaosa ajaa 80:aa. Ahdistaa. Ahdistaa hemmetisti.”

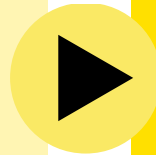
”Sit mennään hallitukseen, ja sit se pyörii valtioneuvoston ja ministeriöiden ympärillä, eduskuntaryhmien ympärillä vahvasti. Ja sit ku mennään oppositioon, nii sitte tullaan häntä koipien välissä takasi puoluetoimistolle”

Päätöksenteon puitteet

Nykytila:

Agenda ei tule enää puolueilta, vaan monilta roolejaan muuttavilta toimijoilta. Kansallinen pitkän aikavälin yhteinen tahtotila jää syntymättä toimijoiden roolien epäselvyyden vuoksi.

Ripustautuminen enemmistöhallitusten pakkoon heikentää hallitusten toimintakykyä ja laajaa yhteistä osallistumista.

Tavoitetila:

Päätöksenteon agenda syntyy laajan puolueiden ylläpitämän kansalaiskeskustelun toimesta. Eri poliittisten toimijoiden roolit ovat selkeät usean vaalikauden tahtotilan muodostamisen, yhden hallituskauden strategisen toiminnan ja jokapäiväisen käytännön toimeenpanon osalta. Vähemmistöhallitukseen on valmistauduttu.

Puolueet

Viestintätoimistot

Virkamiehet

Think Tank

Mistä päätöksenteon agenda?

Asiantuntijat

Järjestöt

Media

Kansalaiset

Yritykset

Työnjaon painopisteet

Eduskunta

Pitkän, yli vaalikausien ulottuvan politiikan linjaaminen. Yhteisestä tilannekuvasta ja mahdollisista yhteisistä tavoitteista sopiminen.

Valtioneuvosto

Keskipitkän aikavälin strategisen hallitusohjelman mukaisen valmistelun johtaminen. Tukeutuu eduskunnan linjauksiin.

Virkamiehet

Lyhyen tähtäimen operatiivinen reagointi sekä hallinnollisten ja palvelutehtävien suorittaminen. Hallitusohjelman käytännön toimeenpano ja hallituksen päätösten valmistelu.

Päätöksenteon puitteet: Toimenpiteet

1. Päätöksenteon eri toimijoiden keskinäistä käytännön työnjakoa selkeytetään kansallisesti keskeisten pitkän aikavälin linjausten ja niihin sitoutumisen vahvistamiseksi.
2. Kullakin vaalikaudella hyvissä ajoin ennen seuraavia eduskuntavaaleja puolueet hyväksyvät yhteisen tilannekuvan ja keskeiset tulevat politiikan painopisteteemat sekä mahdolliset yhteiset tavoitteet niiden osalta.
3. Valmistellaan ja päätetään vähemmistöhallituksien edellyttämät poliittiset pelisäännöt ja käytännöt sekä toiminnalliset muutokset valtioneuvoston ja eduskunnan työssä.

Puolueista sanottua

”Tää on must yks vakavimpia juttuja demokratian tulevaisuuden ja kansalaisten luottamuksen kannalta. Sillon kun puolueitten rooli on heikentynyt, niin muut tahot on korvannut sen.”

”No ainakaan se [agenda] ei tuu puoluetoimistoilta. Koska on syntyny viimeks poliittinen innovaatio ylipäättään suomalaiseen yhteiskuntaan.”

”Jotenkin ne resurssit on menny ihan eri paikkaan. Että puolueessa ei oo ketään, joka ajattelee asioita, sillai työkseen, ja ne kaikki on nyt jossain think tankeissa ja etujärjestöissä.”

”Ihan samanlainen trendi [kaikissa puolueissa] on ollu, että puoluetoimistot on enemmän tällasia vaaliorganisaatioita enää, että se poliittinen toiminta on siirtyny eduskuntaryhmiin.”

”Jotenki puolueet, tämmöset aatteelliset suuret visiot, ne on vähän rapistuneet.”

”Puolueilla menee aika huonosti. Miten sitten muodostetaan se edustuksellinen demokratia, jos meillä ei oo hyvin toimivia puolueita.”

”Jos uuden ihmisen saa jäseneks tai pohtimaan jäsenyyttä, niin kutsuu paikallisyhdistyksen vuosikokoukseen, niin eiköhän se oo ensimmäinen ja viimeinen kerta sitt.”

Puolueet

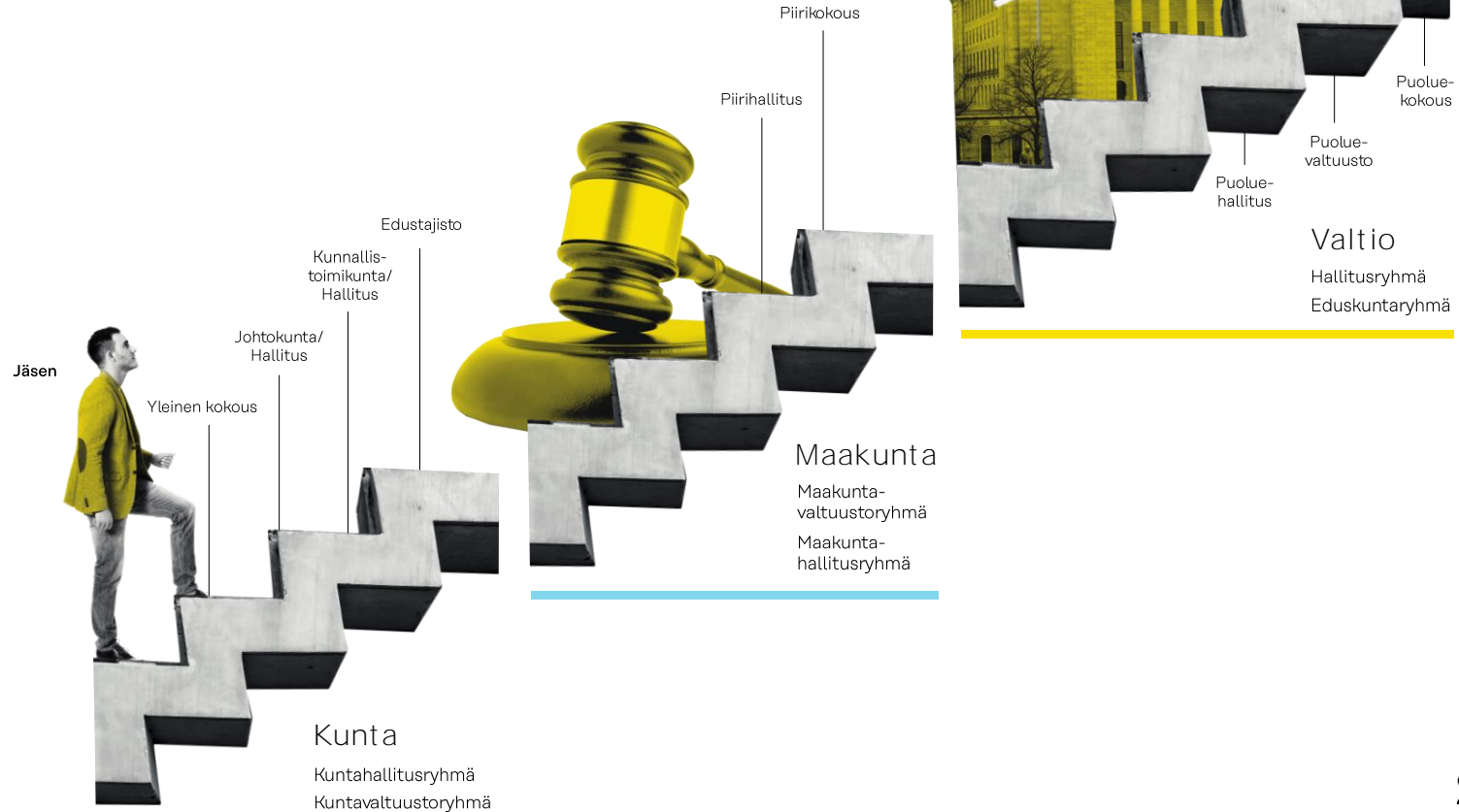
Nykytila:

Yhteiskunnalliset uudistajat ovat halvaantuneet ideologisesti, henkisesti ja fyysisesti. Näköalaton ohjelmatyö, moniportaiset rakenteet ja vanhentuneet toimintamallit ovat karkottaneet ihmiset sekä ulkoistaneet poliittisen vaikuttamisen markkinoille. Puolueet ovat heikentäneet omia toimintaedellytyksiään. Puolueet puhuvat, mutta eivät puhuttele.

Tavoitetila:

Puolueet palaavat kansanvallan ytimeen ja vastuuseen demokratian uskottavuudesta ja kiinnostavuudesta. Ne määrittävät perustehtävänsä ja arvoperustansa uudestaan. Ne uudistavat ohjelmatyönsä, rakenteensa ja toimintatapansa sekä turvaavat riittävät toimintaresurssit. Puolueiden viesti puhuttelee ja aktivoi kansalaisia.

Puolueiden järjestö rakenne

Puolueet: Toimenpiteet

1. Puolueet vahvistavat omaa pitkän aikavälin politiikan suunnittelu- ja valmistelutyötä yhteiskunnallisen uudistuspolitiikan tukemiseksi.
2. Puolueet aktivoivat ja avaavat omaa ohjelma- ja valmistelutyötään sekä puolueen jäsenten, että muiden kansalaisten osallisuuden vahvistamiseksi.
3. Aidosti uudistuneiden puolueiden julkista rahoitusta vahvistetaan merkittävästi mahdollistamaan demokraattisen osallisuuden vahvistaminen ja poliittinen ohjelmatyö uusilla toimintamalleilla.
4. Puolueet uudistavat oman hyvin moniportaisen järjestörakenteensa siten, että se tukee toimintatapojen kehittämistä ja jäsenten osallistumismahdollisuuksien vahvistamista.
5. Puolueet vahvistavat jäsensuhdettaan mm. jäsenrekisteriä ja sen tietosisältöjä kehittämällä yhteydenpidon ja osallisuuden lisäämiseksi.
6. Puolueet lisäävät sille jäsenmaksua maksavien jäsenten päätösvaltaa sekä jäsenten roolia myös puolueen talouden osalta.
7. Valtio tukee poliittista järjestäytymistä tekemällä puolueiden jäsenmaksuista verovähennyskelpoisia.
8. Yhdistyslakia muutetaan siten, että puolueiden johto voidaan valita suoralla jäsenvaalilla ja suoraa sitovaa jäsenvaalia voidaan käyttää muutoinkin.

Eduskunnasta sanottua

”Mikään uusi idea ei synny eduskuntatalon sisällä vaan ne on kaikki ulkoo.”

”Tää jotenkin säilyttää sitä vanhinta palaa Suomesta. Ja kuitenkin tän talon läpi menee kaikkein uusin, mistä pitää ottaa kantaa.”

” Mietti tätä päivittäistä hönkimistä tässä salin ja erilaisten tilaisuuksien ja muitten välillä, niin kuka tässä kerkii enää mitään ajatella, että hyvä, kun aivot pysyy perässä. Et siis tää on mun mielestä sellasta jatkuvaa reagointia kaikkeen mahdolliseen.”

”Se on hirveen turhauttavaa jänkkäämistä.”

”Tavalliset erikoisvaliokunnat on aika lailla rasiitettuja näis lainsäädännön nippeleissä, se aika menee siihen. Juostaan oravanpyörässä niiden nippeleiden kanssa.”

”Ollakseen maailman paras maa, Suomi tarvitsee maailman parhaat kansanedustajat.”

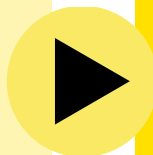
”Poliittinen päätöksentekijä valitaan median kautta välittyvällä tiedolla sen käyttäytymisestä.”

”Jossain vaiheessa tulee turpaan taatusti. Se on tosi huono puoli täs politiikassa, koska se turpaan tuleminen on niin julkista, että se saa monet ajattelemaan, että miks mä lähtisin tonne.”

Eduskunta

Nykytila:

Ei ole enää yhteiskunnallisen keskustelun päänäyttämö. Kansanedustajat harjoittavat yksinpuhelua tulematta kuulluiksi ja kuulematta esitettyjä kommentteja. Kärjistävä keskustelu lisää vastakkainasettelua. Eduskunnan menneisyyttä ylläpitävät rakenteet ja menettelytavat takaavat jatkuvuuden ja vaientavat muutokset. Lokaali ohittaa globaalin.

Tavoitetilä:

Eduskunta on ajassa oleva keskustelevan demokratian ja päätöksenteon foorumi, joka aktiivisesti ennakoii kehitystä sekä kansalaisten tilanteita, tavoitteita ja unelmia. Käytössä on kansakunnan parhaat välineet ja paras osaaminen Kansainvälisyys on osa jokapäiväistä työtä.

Eduskunta: Toimenpiteet

1. Opposition mahdollisuuksia käydä poliittista keskustelua hallituksen kanssa vahvistetaan edelleen mm. lisäämällä opposition tiedonsaantia hallituksen valmistelusta.
2. Eduskuntatyötä uudistetaan vastaamaan yhteiskunnassa ja hallinnossa tapahtuneita muutoksia ja mahdollisuuksia. Eduskuntatyön uudistamisesta tehdään perusteellinen selvitys toimenpide-esityksineen.
3. Eduskunnan vuosikelloa muutetaan siten, että vuosittainen, kuukausittainen, viikoittainen ja päivittäinen työ rytmitetään uudella tavalla tavoitteena toiminnan selkeyttäminen, tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantaminen sekä työpaineen vähentäminen olennaiseen keskittymällä. Näin vapautetaan aikaa ajattelulle.
4. Eduskunnan syksyn budjettikäsittelyä pelkistetään ja nopeutetaan merkittävästi (esim. alle puoleen nykyisestä) varaamalla siitä vapautuva aika erityisesti kehyspäätöksen käsittelyyn ja tulevaisuuspainotteiseen politiikan suuntaamiseen.
5. Otetaan käyttöön erilliset istuntoviikot, valiokuntaviikot sekä äänestyspäivät. Näiden oheen aikataulutetaan eduskuntaryhmien ja edustajien keskinäiseen yhteistoimintaan tarvittava aika.
6. Istunto- ja valiokuntatyö tehdään ns. normaalina virka-aikana mahdollistaen edustajien ja heidän työtään avustavien henkilöiden suunnitelmallinen ajankäyttö ja eduskunnan ulkopuolella tapahtuva toiminta.

Eduskunta: Toimenpiteet (2)

7. Valiokuntarakenne uudistetaan huomioiden mahdollisen strategisemmän hallitusohjelman ja ilmiöpohjaisemman budjetin seuranta. Valtiovarainvaliokunnan jaostojako voidaan uudistaa tältä osin jo ennakoivasti.
8. Valiokuntatyölle laaditaan yhtenäiset prosessikuvaukset.
9. Valiokuntatyössä otetaan käyttöön vaiheittainen mietinnön valmistelu ja päätöksenteko. Osa asiantuntijalausunnoista ja jopa julkisesta keskustelusta voi koskea ns. välimietintöä.
10. Lisätään asiantuntijakuulemisen julkisuutta mm. julkisin kuulemisin sekä valiokuntien yhteiskokouksissa, että kunkin valiokunnan osalta.
11. Lisätään asiantuntijakuulemisen alueellista (ml. kansainvälinen) ja sisällöllistä monipuolisuutta mm. käyttämällä säännönmukaisesti etäosallistumista.
12. Lisätään tietoteknologian käyttöä mm. asiantuntijoiden etäkuulemisessa, asiakirjojen käsittelemisessä sekä valiokunnan jäsenten keskinäisessä yhteistoiminnassa.
13. Mahdollistetaan osallistuminen valiokuntien kokouksiin ja tärkeisiin eduskunnan äänestyksiin myös etäyhteyden kautta.

Eduskunta: Toimenpiteet (3)

14. Otetaan käyttöön uudenlaisia keskustelufoorumeita – ”kansanvallan dialogiareenoita”- joissa käydään poliittista keskustelua jo ennen muodollista asioiden käsittelyä ja päätöksentekoa.
15. Kirjastoista tehdään kansanedustajien johdolla tapahtuvan keskusteleavan demokratian kohtaamispaikkoja ja niille varataan tähän erillinen määräraha.
16. Lisätään kansanedustajien jatkuvaa ja säännöllistä koulutusta ottamalla käyttöön mm. vuosittainen kansainvälinen koulutusjakso.
17. Kansanedustajille annetaan kaikki työn edellyttämät nykyaikaiset välineet ja mahdollisuudet (ml. avustajapalvelut, tekninen tuki, liikkuminen Suomessa ja ulkomailla).
18. Lisätään eduskunnan henkilöstön laajaa virkamieskiertoa ja jatkuvaa koulutusta.

Valtioneuvostosta sanottua

”Jotenkin tuntuu, et jokainen näistä hallituksista on tämmönen poltetun maan hallitus.”

”Erittäin siiloutunutta, ja erittäin arroganttia myös välillä.”

”Valtioneuvoston kansliassa pitäis olla muutakin ku semmonen junailu-toimisto.”

”Kanslia on liian heiveröinen, jos se vaan ohjaa prosessia ottamatta kantaa sisältöihin. Ei oo semmosta poliittista voimaa, joka vartioi sitä hallitusohjelman toteutumista. Kun myöskin valtiosihteerit poistettiin, niin sinne ei jääny sitäkään.”

”Eihän me tarvita ministereitä ellei ne saa mitään ohjata”

”Ministeriin suhtaudutaan niinku johonkin omituiseen tuulen tuomaan heppuun. Että kohta se tosta taas vaihtuu.”

”Ensinnäkin ministerin roolista, että vain yhteiskuntaopin kirjassa lukee, että ministeriö on päällikkövirasto ja ministeri on sen viraston päällikkö.”

”Ehkä se uudistuu ministeriökin sitä kautta, kun siellä alkaa väki vaihtuu, mutta nehän on, mulle moni ministeriö edustaa sellasta kaikkein pömpööseintä, kaikkein jotenki jäykintä, hierarkisinta, ankeinta tapaa tehdä työtä tai kehittää yhtään mitään.”

Valtioneuvosto

Nykytila:

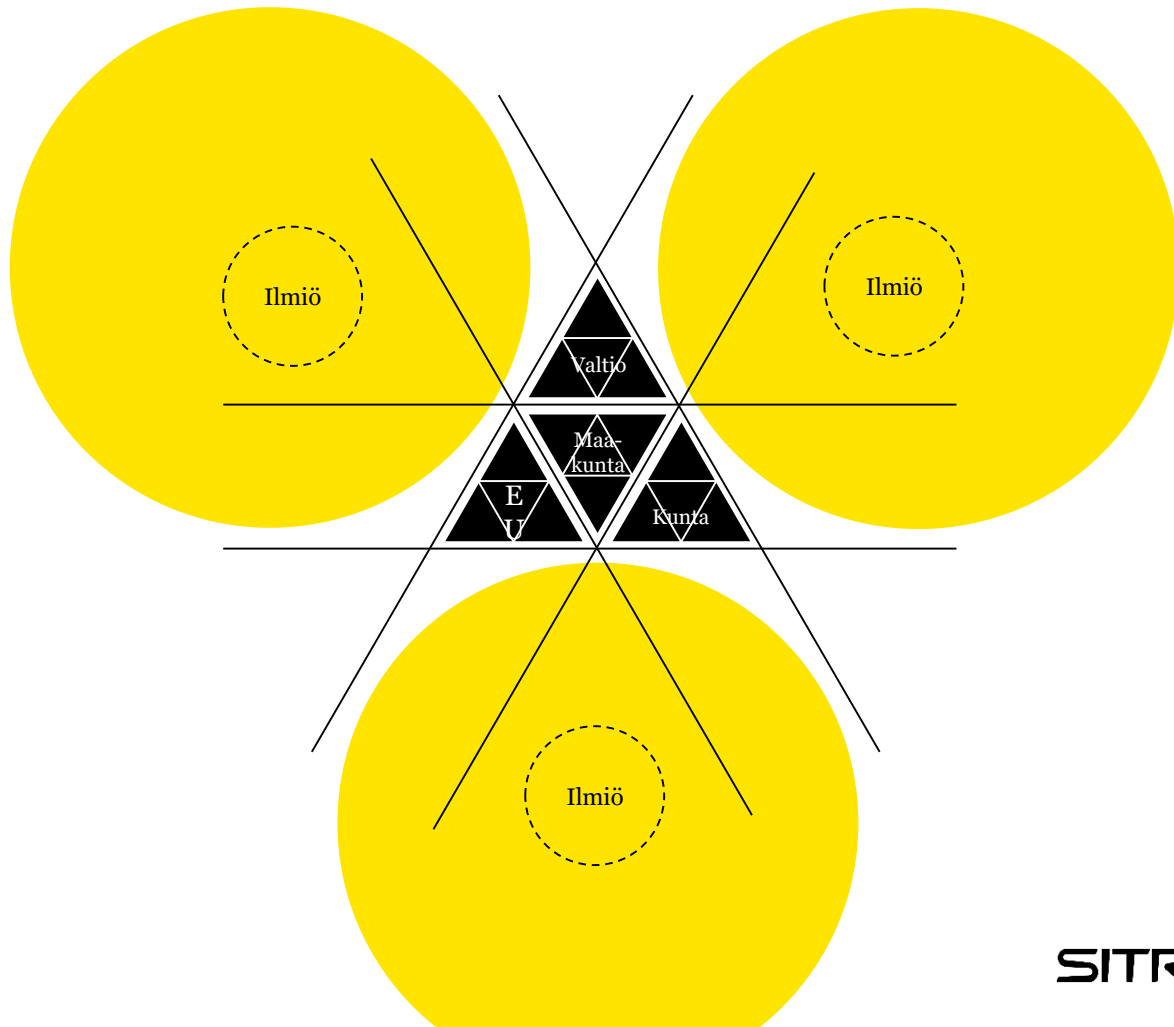
Hallitusohjelmat sisältävät runsaasti toimenpiteitä, eivät strategisia painopisteitä ja tavoitteita. Aikahorisontti rajoittuu yleensä hallituskauteen. Sipilän hallitusohjelman aiempaa strategisempien tavoitteiden toteutus on tuuhaa.

Kokonaisuuden hallintaa heikentää toimivaltapohjaisesti siiloutunut rakenne ja toimintatapa. Siiloutumista vahvistaa hallinnonalapohjainen julkisen talouden suunnitelma ja talousarvio. Henkilöstön liikkuvuus on vähäistä. Poliittisen johtamisen välineet ja keinot ovat riittämättömiä.

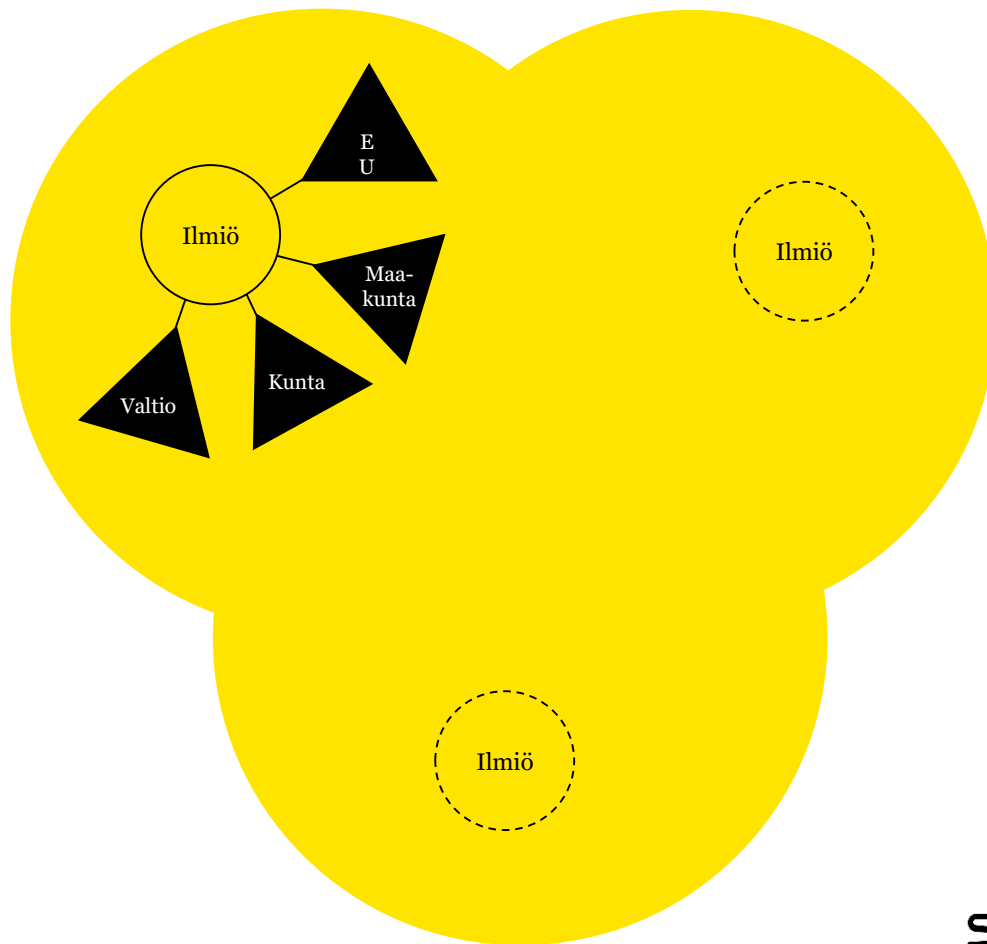
Tavoitetila:

Hallitukset toimivat strategisen hallitusohjelman ja sen toimeenpanoa tukevien ilmiöpohjaisten julkisen talouden suunnitelman ja talousarvion pohjalta. Valtionhallinto toimii pitkäjänteisesti vaikuttavasti ja yhtenäisesti. Henkilöstön liikkuvuus kasvaa merkittävästi ja kokonaisuuksien ymmärtäminen vahvistuu. Poliittiselle johtamiselle on riittävät välineet ja keinot.

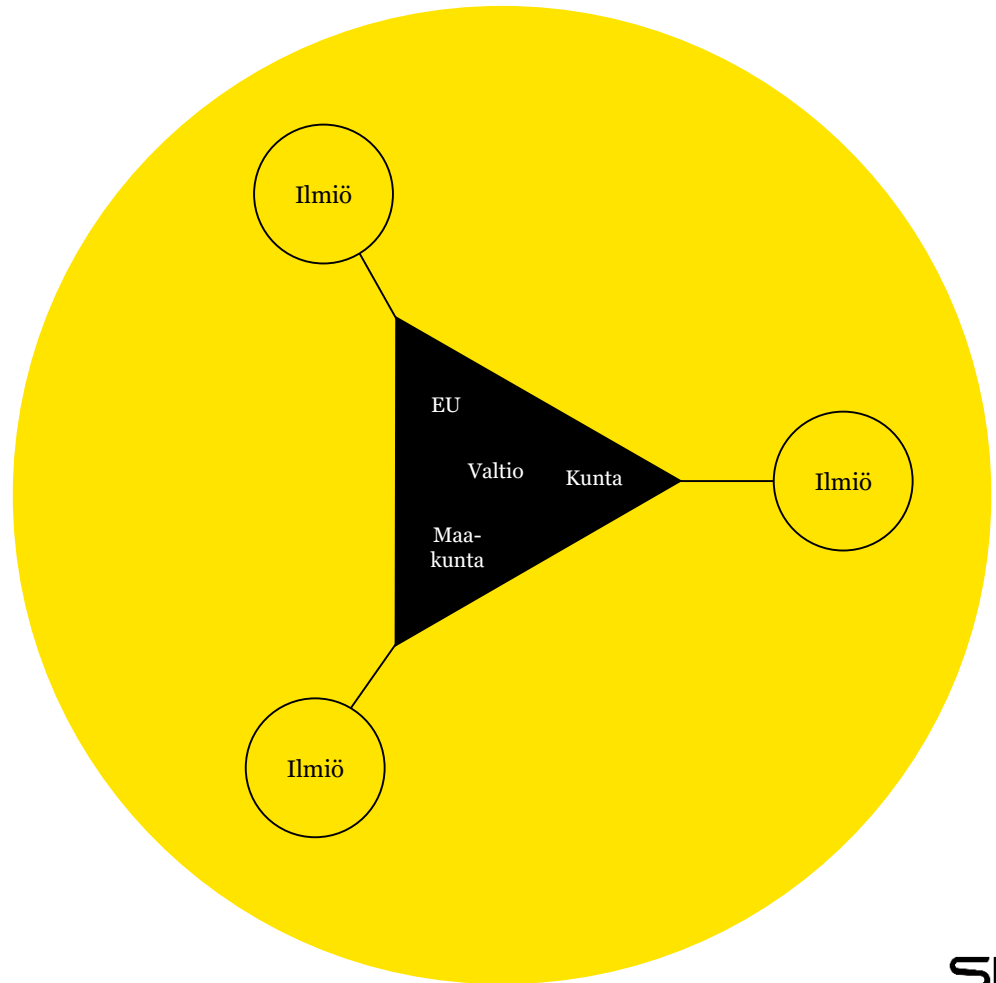
Siilot eivät tunnista ja taltuta ilmiöitä

Toimialakohtaiset siilot poistuvat

Toimijoiden väliset siilot poistuvat

Valtioneuvosto: Toimenpiteet

1. Pääministerin tosiasiallista asemaa valtioneuvoston ja hallitusohjelman toimeenpanon johtamisessa vahvistetaan lisäämällä häntä avustavan valtioneuvoston kanslian roolia, osaamista ja resursseja. Valtioneuvoston kanslian sisäistä johtamisjärjestelmää selkeytetään.
2. Poliittiset valtiosihteerit nimetään kaikkiin ministeriöihin. Koko valtioneuvoston työn johtamisen ja koordinoimisen vahvistamiseksi pääministerin tueksi kootaan kustakin hallitusryhmistä yksi valtiosihteeri valtioneuvoston kanslian yhteyteen.
3. Valtioneuvoston kanslian valtiosihteerillä tulee olla virallinen osallistumisoikeus ministerivaliokuntien, myös raha-asiainvaliokunnan kokouksiin.
4. Poliittisten erityisavustajien riittävästä määrästä huolehditaan hallitusohjelmaan liittyvän poliittisen toimeenpanon valmistelun laadun ja nopeuden varmistamiseksi.
5. Kaikille ministereille nimetään ammattimaisesta poliittisesta viestinnästä vastaava avustaja.
6. Valtioneuvoston ja sen alla toimivien ministeriöiden sekä niiden alla toimivan valtionhallinnon siiloutuneisuutta vähennetään lisäämällä yhtenäisyyttä vahvistavia rakenteita ja toimintatapoja.

Valtioneuvosto: Toimenpiteet (2)

7. Poliittisten valtiosihteerien rooli suhteessa kansliapäälliköihin selkeytetään siten, että valtiosihteri vastaa hallitusohjelman toimeenpanon johtamisesta ja siihen liittyvästä koordinaatiosta muiden ministeriöiden kanssa. Kansliapäällikkö vastaa muusta ministeriön hallinnollisesta johtamisesta.
8. Kansliapäällikkökokouksen muodollista ja tosiasiallista asemaa koko valtioneuvoston työtä hallinnollisesti ohjaavana toimielimenä vahvistetaan. Kansliapäällikkökokous muutetaan valtionhallinnon operatiiviseksi johtoryhmäksi, joka raportoi toiminnastaan kokonaisuutena pääministerille, teemakohtaisesti hallituksen policy -ministeriryhmille sekä linjassa ministeriökohtaisesti ao. ministereille.
9. Hallitusohjelman sisältötavoitteita ja taloutta tarkastellaan nykyistä yhtenäisempänä kokonaisuutena varaamalla hyväksytyille tavoitteille tarvittavat määrärahat.
10. Siiloutumisen vähentämiseksi ja monimutkaistuvien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisen tukemiseksi valtion budjetin rakenne uudistetaan osin ns. ilmiöpohjaiseksi budjetoinniksi.
11. Pääsääntöisesti tulee pyrkiä yhden ministerin ministeriöihin, kun se on ministeriön yhtenäisen toimialan ja johtamisen kannalta perusteltua (esim. sosiaali- ja terveysministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö).
12. Hallinnon virkamiesten liikkuvuutta eri hallinnonalojen kesken ja myös muiden sektoreiden välillä lisätään mm. yhtenäistämällä palkkausrakenteet ja luomalla liikkuvuudelle kannusteita.

Ilmiöpohjaisuudesta sanottua

”Kuinka me saatais ihmiset ajattelemaan suurempaa kokonaisuutta, eikä pelkästään sitä omaa toimialaa tai ministeriötä tai virastoa.”

”Miten me saadaan se mielenkiinto kohdentumaan oikeisiin asioihin.”

”Me halutaan täs maas selvästi semmosia avaimet käteen –ratkaisuita, pitää olla valmiita kokonaisratkaisuita ja mielellään vielä äärimmäisen laaja-alaisia, mikä tekee niistä aina hirveen vaikeita.”

”Siin oli hyvä yritys, tää kärkihanke-idea, mutta sitä ei... Siinä oli hyvä ajatus ja sitä ajatusta pitäis jatkaa, et se ois tämmönen strateginen, mut sitä ei oikeesti johdettu loppuun saakka, eikä valmennettu siihen toimintakulttuuriseen muutokseen, jota se olis ministeriöiltä ja virkamiehiltä edellyttäny.”

”Kaikki joustavat, ylivuotiset ja organisaatorajat ylittävät budjetoitikäytännöt tervetulleita.”

Ilmiöpohjaisuus

Nykytila:

Merkittävät yhteiskunnalliset ilmiöt loistavat poissaolollaan yhdestä tärkeimmästä hallituksen valmistelemasta ja eduskunnan päättämästä sekä laajasti julkishallintoa ja sen virkamiehistöä ohjaavasta asiakirjasta eli valtion talousarviosta. Demokratian keskeiset toimijat eivät ota valtion talousarviossa sitovasti lainkaan kantaa siihen, mitkä ovat hallituksen ja eduskunnan näkemyksen mukaan polttavia yhteiskunnan kehitykseen vaikuttavia ilmiöitä, missä tilanteessa niiden suhteen ollaan nykytilassa, mihin suuntaan ilmiöiden osalta halutaan edetä, mitä niiden osalta halutaan saada vaikutuksina aikaan sekä kuinka paljon vaikutusten aikaansaamiseen tulee kohdentaa määrärahoja.

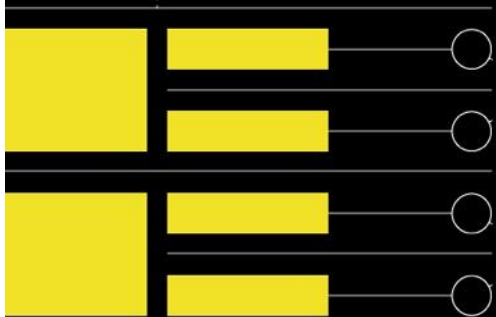
Tavoitetila:

Hallitusohjelmaan sisältyy poliittisesti priorisoituja merkittäviä yhteiskunnassa vaikuttavia ilmiötä (3-4), joille on määritelty strategiset tavoitteet. Valitut ilmiöt ja niihin liittyvät vaikuttavuus-tavoitteet ovat keskeinen osa julkisen talouden suunnitelman ja talousarvion valmistelua sekä hallitusohjelman toimeenpanon johtamista. Talousarvioesitykseen sisältyvät ilmiöperusteiset vaikuttavuustavoitteet ja määrärahat esitetään sitovina määräraha-momenttien päätösosassa. Näin eduskunnan päätöksellä hallitus ja hallinto vastaavat paitsi rahojen käytöstä niin myös rahoilla aikaansaattavista vaikutuksista. Ilmiöt tuovat eduskunnan ja hallituksen väliseen dialogiin rahojen lisäksi myös yhteiskunnallisesti merkittävät sisältöteemat.

Nykytila

Korostaa toimivaltaperusteisia rakenteita ja määrärahojen käytön juridista oikeellisuutta

MUODOLLIS-
JURIDINEN
VALVONTA

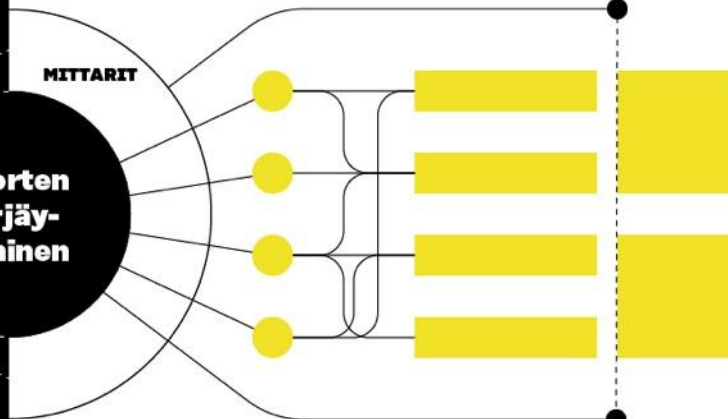

OIKEELLISUUS-
PERUSTE

Tavoitetila

Korostaa yhteiskunnan kehitykseen liittyviä merkittäviä ilmiöitä ja niiden osalta tavoiteltavia tuloksia ja vaikutuksia
olosuhteita ja vaikutuksia.

TULOS-
PERUSTEINEN
SEURANTA

VAIKUTTAVUUS-
TAVOITTEET

Ilmiöpohjaisuus: Toimenpiteet

1. Hallitusohjelman toimeenpanon johtamiseen liittyen valittujen 2-4 ilmiön osalta määritetään ministeriryhmät, jotka vastaavat hallituksen tasolla ilmiöihin liittyvien tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja toimenpidekokonaisuuksista sekä niille myönnettävää rahoitusta koskevasta päätöksenteosta. Ministeriöiden tehtävänä on järjestää julkishallinnon, kolmannen sektorin tai yrityssektorin toimijoita tuottamaan toimenpiteitä, joilla asetetut tavoitteet on mahdollista toteuttaa.
2. Eduskunta voisi päättää osallistua osin ilmiöpohjaisen budjetoinnin kokeiluun esim. perustamalla valtiovarainvaliokunnan yhteyteen ilmiöpohjaiset jaostot, jotka käsittelevät ilmiöihin liittyviä hallituksen esityksiä sitoviksi tulos- ja vaikuttavuustavoitteiksi sekä näiden toteuttamiseen myönnettäviksi määrärahoiksi.
3. Luodaan kokeilupohjaisesti menettelyt ja käytännöt, joilla varmistetaan strategisen hallitusohjelman, julkisen talouden suunnitelman ja talousarvion sisällöllinen yhteensopivuus.
4. Rahoitusta koskevat pitkän aikavälin linjaukset (JTS) ja vuositason talousarvioesitykseen tulevat määrärahat perustellaan hallitusohjelmaan sisältyviä strategisia tavoitteita mukaillen ilmiöperusteisesti.
5. Valittavien 2-4 ilmiön osalta määritetään 4-6 vuoden strategiset tulos- ja vaikuttavuustavoitteet sekä näitä täsmentävät mittari-/indikaattoripohjaiset vuositason sitovat kehitystavoitteet määrärahamomentin päätösosassa yhdessä tavoitteiden toteuttamiseksi myönnettävän määrärahan kanssa.
6. Eduskunnan päättämällä sitovilla tulos- ja vaikuttavuusperusteisilla tavoitteilla luodaan tasapaino johtamistehtäviin sisältyvän virkaperusteisen tulosvastuun ja toimivallan välille. Hallitus ja sen ministerit ovat ilmiöihin liittyvien tulos- ja vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta poliittisessa tulosvastuussa eduskunnalle.

Ministeriöiden alaisesta hallinnosta sanottua

”Vastuu ja valta on kadonnut ja sit se menee pallotteluksi, jossa pyydellään lausuntoja toisiltamme. Ja semmoinen selkeä johtajuus, vastuu ja valta on monelta osin kadonnut.”

”Tää logiikka menee sillä tavalla, että me puhutaan isoista asioista ja me ratkotaan niitä tavattoman pienillä työkaluilla.”

”Tulosohjauksessa on sitten tämmösiä suunnilleen niinku maailmanrauhan turvaaminen ja oikean jalan kengän sitomisen ohjeet.”

”Valtion virastot voivat ja pärjäävät yllättävänkin hyvin ministeriöistä huolimatta.”

”Kuinka saadaan ihmiset tajumaan se, että se rajapinta tulee aina johonkin tehtiin me minkälainen organisaatio tahansa.”

Ministeriöiden alainen hallinto

Nykytila:

Virastorakenteen eriytynyt kehitys ja hallintorakenteisiin perustuva talouden suunnittelu- ja ohjausmalli sekä hallinnollis-tekninen tulosohtausmenettely ovat johtaneet siihen, että valtionhallinto on kokonaisuutena vaikeasti hahmotettava ja vahvasti siiloutunut. Talouden suunnittelu- ja ohjausmallin siiloperusteisuus ei ole kannustanut ministeriö ja virastoja toimintamallipohjaiseen yhteistyöhön hallinnonalan sisällä tai hallinnonalojen välillä. Pääosassa ovat olleet hallinnonalojen sisäiset rakennepohjaiset uudistukset, joita on toteutettu virastoja lakkauttamalla, eriyttämällä ja yhdistämällä. Toimintojen digitalisointi on avaamassa tietä myös toimintamallipohjaisille muutoksille.

Tavoitetila:

Valtion keskushallintoa (ministeriöt, virastot ja laitokset) uudistetaan kansalais- ja toimintalähtöisesti digitalisaatiota fiksusti ja laaja-alaisesti hyödyntäen. Ministeriöiden ja virastojen vastuut ja valtuudet määritetään tavalla, joka vähentää em. toimijoiden välisiä epäselvyyksiä ja jännitteitä sekä vahvistaa keskinäistä luottamusta ja arvostusta. Valtion keskushallinnon henkilöstö-politiikkaa ja käytäntöjä uudistetaan tavalla, joka lisää merkittävästi henkilöstön liikkuvuutta ministeriöiden välillä sekä virastojen ja ministeriöiden välillä. Keskushallinnon Uudistuksia toteutetaan pääsääntöisesti toimintamallipohjaisesti sekä tarvittaessa myös rakennepohjaisesti yhtenäisiin linjauksiin perustuen.

Ministeriöiden alainen hallinto: Toimenpiteet

1. Virastojen ja niiden välisen yhteistyön uudistamisessa hyödynnetään merkittävästi laajemmin digitalisaation mahdollistamia toimintamallipohjaisia ratkaisuja.
2. Virastoja yhdistävien toimintamalliuudistusten osalta päätetään selkeästi sekä ao. uudistuksen rahoituksesta että toimeenpanon johtamismaandaaatista ja osaamisresursseista (esimerkkinä horisontaalisten digi - hankkeiden osalta nykyisen hallituksen puoliväliriihessä linjaama malli).
3. Tulosoajauksessa painotetaan nykyistä enemmän virastojen yhteisiä tavoitteita, jotka ovat ilmiöihin, asiakkuuksiin, kehittämiseen tai palveluihin liittyviä tulos- ja vaikuttavuustavoitteita. Nämä tavoitteet sisällytetään virastojen tulossopimukseen sekä tarvittavin osin myös virastojen johdon johtamissopimukseen.
4. Talousarviossa mahdollistetaan nykyistä joustavammin määrärahojen kohdentaminen virastojen yhteiseen tekemiseen joko yksilöidyillä momenteilla suoraan talousarviossa tai ao. virastojen momenttiensa puitteissa tekemillä allokointipäätöksillä.
5. Valtionhallinnon ylimmän johdon johtamissopimukset otetaan käyttöön kaikkien ministeriöissä ja valtion virastoissa toimivien, ylimpään virkamiesjohtoon kuuluvien johtajien osalta välittömästi ja viimeistään vuoden 2018 aikana. Johtamissopimusten toteutumista arvioidaan systemaattisesti ja arviointitulokset sisällytetään osaksi kehitettävää johtajien digitaalista kokemus- ja osaamisportfoliota.

Post Scriptum

Yhteinen Suomi. Mitä sillä ymmärretään nyt ja tulevaisuudessa?

Onko kansanvalta kaikkien suomalaisten valtaa ja ketkä ovat suomalaisia?

Ajateltavaa riittää.

Kansanvallan peruskorjaus

Materiaalit: www.sitra.fi/kansanvalta

Keskustelu jatkuu: [#kansanvalta](https://twitter.com/kansanvalta)

